

RÁKÓCZI HÍRLEVÉL

Dr. Márki Sándor: II. RÁKÓCZI FERENCZ, 1676-1735

1703-1711 A Rákóczi-szabadságharc lovassága

A kuruc kor híres katonái

A kurucok öröksége tovább él Mezőváriban

Ifjúsági utazótábor és konferencia II. Rákóczi Ferenc nyomában

JÓSIKA MIKLÓS :II. RÁKÓCZI FERENCZ.

RÁKÓCZI JULIANNÁHOZ

Sajó Sándor: Bezerédiné

*Dr. Márki Sándor: II. RÁKÓCZI FERENCZ, 1676-1735*II.
HAZAINDULÁS.
(1703.)

VENI SANCTE SPIRITUS! Sóhajtotta februárius 18-ikán vasárnap délben Zrínyi Ilona és csöndesen elhunyt kisázsiai – száműzetésében. Veni sancte spiritus! Sóhajtotta június 9-ikén szombaton fia, II. Rákóczi Ferencz a drosdoviczai templomban és édes anyját gyászolva, talpig feketében,[686] de szívében egy szebb jövő reményében megindult lengyelországi száműzetéséből. Elbúcsúzott vendégszerető gazdájától, Konskijától és Szienyiavszkijnétől és estefelé, borongós, sáros időben, kevés fegyverestől és Konskij néhány lovastestőrétől kísérvé távozott Drosdoviczából. «Nehéz a várása a jónak a veszély közt – írta neki Bercsényi évek múlva;[687] – de több jót várhatunk jól indulva, mintsem megrekedve». S a fejedelem csakhamar tapasztalta, hogy «olyan a reménység dolga: ha csal is egyfelől, úntalan biztat másfelől; sőt ha nincs is; talál okot a biztatásra».[688]

Harmadnap délben (június 12-ikén) a határtól 7-8 kilométerre, Drohobiczában hallotta azt a hírt, hogy Úr napján, 7-ikén a máramarosi Dolhán, Károlyi Sándor szatmári főispán megverte a kuruczokat. Háromezerből csak 50 esett el, de a többi úgy szétszaladt, hogy Esze Tamás mellett csupán ötszáz gyalog és ötven lovas maradt.[689] Rákóczit nem lepte meg ez a kellemetlen hír: midőn hazája szerencsétlenségét érezni kezdte, mikor elhatározta, hogy mindenáron segítségére kél, nagyjában mind előrelátta, a mi érte.[690] Titokban ugyan szemrehányást tett magának, hogy ezt a fölkelést az eszély minden szabályával daczolva, csupán fiatalos lelkesedésétől és hazaszeretetétől buzdítva kezdte; de ha tudta is, hogy még visszavonulhat s volna is reá oka, mostan már égett attól a vágytól, hogy a nép szeretetét és bizalmát megnyerje. Elhatározta, hogy folytatja útját és, a szétvert kuruczokat összeszedve, a határon várja be azt a segítséget, a melyet követe, Kálnásy István útján most Visnioveczkij hercegtől és Potoczkij kiovi palatinustól sürgetett. Nem akarta, hogy kihűljön a nép szívében égő buzgalom. Különben is azzal biztatták, hogy a kuruczokat könnyen összeszedhetik s hogy munkácsi uradalma lengyelországi határán 5000 ezer gyalog és 500 lovas várakozik reá. Június 13-ikán tehát folytatta útját. Skoliéba (Szkolyába) azonban nem akarták beengedni, mert azt hitték, hogy Konskijnak vele levő katonái a tüzéséget illető hátralékot akarják behajtani. Azonban nagy örömmel fogadták, mikor egy zsidó ismerőse a falusiakat felvilágosította, hogy kicsoda és mi járatban van. Egy szomszéd lengyel faluból idejött hozzá Kaminszkij Petronius szentvazulrendi szerzetes, és könyezve üdvözölte a fejedelmet, a kit 1679-ig, míg szentföldi útjára nem ment, munkácsi ruthén pap korában nem egyszer hordozott a karjain. [691] Nem tudott betelni látásával s ajánlkozott, hogy elkíséri egészen a határokig. És Rákóczi valóban úgy érezte, hogy «kifeszített vitorlákkal mer indulni a szelek ellen». Félretett minden fontolgotást, követte esküjét és kötelességét, «Isten mélységes gondviselése és irgalma karjaiba vetette magát és az eddiginél gyorsabb léptekkel nyomult előre». Már estefelé tovább indult Skolieből és az Orava völgyén fölfelé kapaszkodva haladt a Vereczkei hágó felé, hová parancsot küldött Esze Tamásnak, hogy a dolhai csatából megmenekült kuruczokkal eléje jöjjön. A fejedelem azonban eltévedt a szoros hegyi úton, a kijelölt helyet el nem érte s így június 14-ikén csütörtökön reggel, Magyarország határától alig 3-4 kilométerre, Klimiecz faluban pihenőt kellett tartania. A kurucz nóták írója (Endrődi Sándor) szerint

«Az Isten nevében
Itt vagyok, én népem,
A honi határon –
Rézdobok, trombiták
Riadozzatok át
Nagy-Magyarországon!»

A vereckei hágó.[692]

Nagyobb biztosság kedvéért megparancsolta, hogy a Beszkidek tulsó oldalán, Magyarországon álló kurucz csapatokat hozzá vezessék. Déltájban érkeztek meg Esze Tamás és Kiss Albert vezetése alatt. Alig voltak ezeren; csak felének volt puskája; a többi beérte kaszával, lándzsával vagy éppen furkósbottal. A kinek volt, kilötte puskáját a találkozás örömeire; de a legtöbbnek «Szent Tamás volt a pátronusa»; nem hitték, hogy valóban Rákóczi áll velök szemben. A fejedelem lecsöndesítvén zajongásukat, buzdító beszédet intézett hozzájuk. Sokan mondogatták, hogy ez csakugyan az ő hangja; de mások még mindig kételkedtek, ő-e valóban. Ekkor újabb hosszú beszédben biztosította őket hazaszeretetről és hozzájuk való igaz ragaszkodásáról. Most már meggyőzte őket s mindnyájan nagy örömmel, lelkesedéssel esküdtek neki hűséget.

A fejedelem maga is csöcseléknek nevezte azt a maroknyi hadat, a melynek élére állt; de el volt szánva, hogy ebből a csöcselékből teremti újra az önálló magyar hadsereget. És a mikor már ilyen hadsereg élén állt, ezt a napot, június 14-ikét, a parancsnokság átvétele napját tekintette a szabadságharcz, «a szikrából élesztett tűz» kezdetének. Érmeket veretett «a szabadság megkezdett művének» emlékére, mert «megtette munkája felét, a ki jól fogott hozzá». A jog és törvényesség eznapi oldotta le a szabadság békóit.[693]

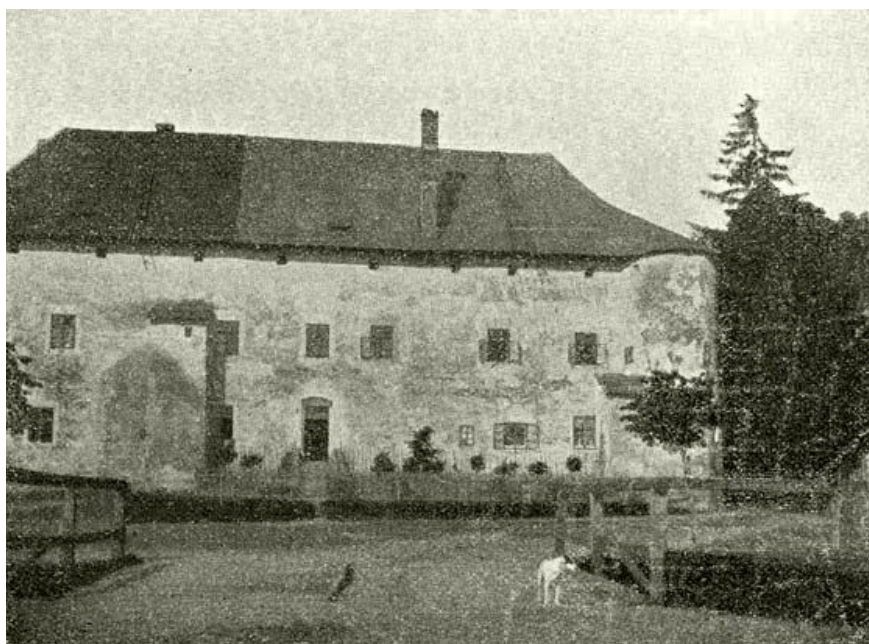
Még két napot töltött Klimieczen,[694] honnan azonnal visszabocsátotta Kónskij lovasait. Hü komornikján, Pázmánon kívül csak két lovásza maradt mellette eddigi kíséretéből. Így teljesen saját belátása és tudása szerint szervezte a kis csapatot; valóban ő ültette el a kised makkot, a mely nemsokára erős sudarba szökkent. Esze Tamáson és a rovott multú Kiss Alberten kívül a vezetők közül csak Móricz István és Horváth szolgált a rendes katonaságnál, amaz mint közlegény, emez mint őrmester. A többi csupán dülás, rablás közt szerzett némi fogalmat a hadakozásról. A sereget a fiatal, de iszákos és házsártos Majos István akarta vezetni. A népnek már azért sem kellett, mert nemes volt; Papp Mihályt ellenben szívesen látta volna a lovasság élén, mert a népből származott. Rákóczi Esze Tamást tette meg ezeres kapitánynak s a többit is meghagyta tisztökben, mert tudatlanok voltak ugyan és veszekedők, de a nép szerette őket, más erők pedig nem voltak. Hogy mégis tartson valami fegyelmet, a fejedelem azonnal kihirdette a hadiszabályzatot. Bírót rendelt a vétkesek megbüntetésére, megparancsolta, hogy pálinkát, bort senki se igyék; ellenben az eleség szétosztására ő maga ügyel föl. Eleséget, különösen kenyeret és húst, bőven hoztak a munkácsi uradalom orosz jobbágyai, a kik most családostúl tódultak át a határokon, hogy láthassák az ő jószívű földesurukat. S a mint meglátták, térdre rogytak, orosz módon keresztet hánytak magokra és örömben sírtak. A fejedelem könyekig megindulva tekintett rájuk. És mindenki valóban meghatva gondolhat ezekre a szegény emberekre, a kiken a lelkesedés annyira erőt vett, hogy hazaküldték feleségeiket, gyermekeiket s kardokkal, vasvillákkal, kaszákkal fölfegyverkezve mindjárt fölcaptak kuruczoknak, megesküdtek, hogy élni, halni akarnak Rákóczival s valóban hűségesek voltak hozzá mindhalálig. Két nap alatt a sereg 3000 gyalogra és 300 lovasra növekedett. «Paraszi lelkesedésében» a nép ezt az erőt nagyobbra becsülte, s a hír még jobban nagyította.

Ha a fejedelem akkor is az emberi okosság tanácsait követi, későbbi vallomása szerint sohasem mer ekkora munkába fogni. De Isten értésére adta hazája iránt való kötelességeit; lelkesítette, vezette, hogy félredobja a veszedelem minden gondolatát és teljesen a forrongó, dühöngő nép zabolátlan csapatainak szentelje magát. És Isten kegyelméből ez a kicsike szám három esztendő alatt 75.000 főnyi hadsereggé szaporodott...[695]

A maroknyi nép nagy bátorságát látva, Rákóczi június 16-ikán csütörtökön «átkelt Magyarországon, mint Caesar a Rubiconon».[696] Kibontotta piros zászlait; a melyekre föl volt írva: Cum deo pro patria et libertate; Istennel a hazáért és a szabadságért![697]

III. KÖNYV. A SZABADSÁGHARCZ KEZDETE.

TÜNDÖKLŐ zászlaját Rákóczi magyar földön először a Vereckei hágon tűzte ki 1703 június 16-ikán; s mire delet harangoztak, a beregi Szentpéteri és Zavadka közt pihente ki az átkelés fáradsalmait. [698] Nem maradhatott sokáig ezen a vidéken, mert zabkenyeren kívül alig adhatott egyebet embereinek, a kiknek számát Vajda Jakab tiszttartó csakhamar Bercsényi ungvári jobbágyaival növelte. Esze Tamás, Boné András «uruk mellett voltak mint a darázs» [699]; és velök Török Péter, Pikó Demeter. A fejedelem folyvást gyakorolta kis csapatát, de nem számíthatott annak kellő gyarapodására és ellátására, míg a magyar katona természetének megfelelő síkságra nem vezet. Oda hitták a tiszántúliak, a hajdúvárosok, a jászok és a kunok titkos követségei is. A mint tehát portyázótól megtudta, hogy szabad az út Munkács felé, június 21-ikén leindult a Latorcza mentén. Árpád nyomdokait követte s föladata nem volt könnyebb: visszaadni önmagának s majdnem újraalapítani a hazát. De hiszen a nép úgy tudta, hogy Rákóczié most már az Attila pajzsa, tollas buzogánya, a Lehel kürtje, a Szent László sisakja! [700]

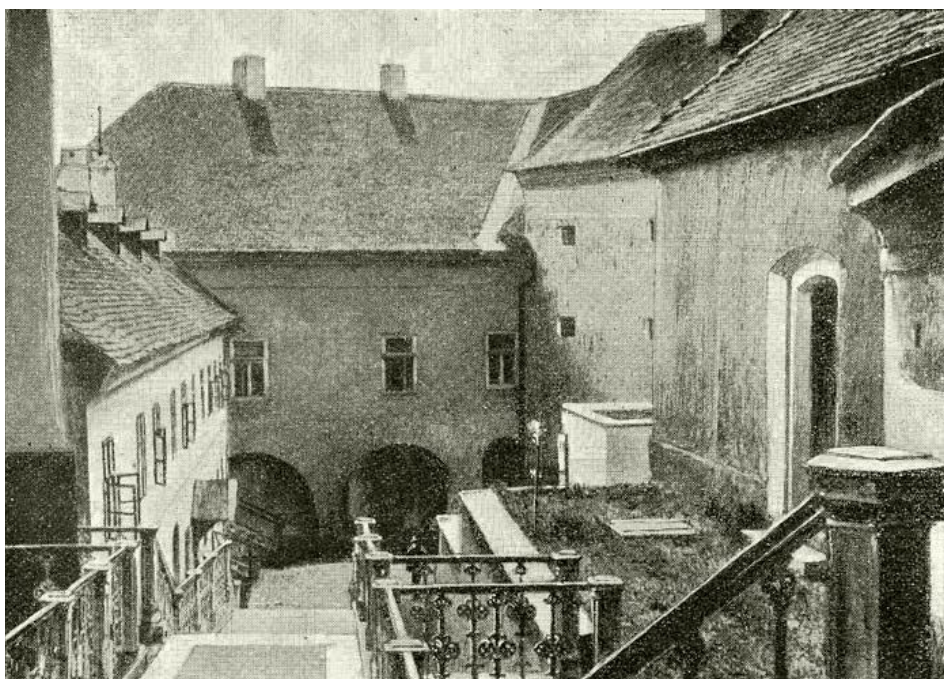

A szentmiklósi Rákóczi-kastély. [701]

Mindenütt saját uradalmában járva, a fejedelem június 23-ikán este már szentmiklósi, másnap pedig munkácsi kastélyában szállt meg. Magyar szokás szerint azonnal csatározott a vár alatt már azért is, hogy lovasait kissé gyakoroltassa. Azután visszaparancsolta őket; a gyalogságot a városba szállásolta el s öröket állított ki. Pár óra múlva már lárma és puskaropogás riasztotta fel nyugalmából; a katonák fölverték a pinczétet, tiszteikkel együtt idogálták a jóféle hegyaljai borokat, megittasodtak, összeverekedtek. A fejedelem rögtön beüttette a hordók fenekeit, összeszidta a garázdálkodókat s tekintélyével egy pillanatra helyreállította a rendet és fegyelmet. [702] Hiszen már egy esztendeje biztosította Du Héront, hogy a nép rokonszenvét szoros fegyelmetartással szeretné megnyerni; mert ez biztosítaná az ország meghódolását s megfosztaná a császárt ama jelentős erőktől, a miket a katonaságban, jövedelemben Magyarországból merít. [703] A fejedelem május 12-iki fölhívásában is a nép lelkére kötötte az engedelmisséget [704] s el volt szánva, hogy még a tiszteket is megpálcáztatja, ha rakoncátlanok. [705] A népnek már az első pillanatban észre kellett vennie, hogy fegyelem és erős vezetés alatt áll.

Éppen a csetepaté idején jött le hozzá a várból jó ösmerőse, Thury kálvinista pap, a várba menekült lakosok követe. Hírül hozta, hogy Munkács várában mindössze 500 német gyalog van; de egy részök rokkant, a másik pedig sógorságban, atyafiságban lévén a városiakkal, nem ellensége Rákóczinak; sőt a tisztek közt is akadnak hívei. Parancsnokuk, gróf Auersperg Farkas György ezredes, Rákóczinak szintén jó ösmerőse, eleinte ugyan csak 200-ra becsülte, most azonban már 4000-re becsüli a kuruczok számát. Nem igen bízhatik erejében, mert akkor hallotta, hogy az innen Pestre menő Montecuccoli vasaszedret útjában a jászkunok meglepték és tönkrevették. Ezt Rákóczi valószínűnek tartotta, mert a jászkunok követői máris hűséget fogadtak neki. Másnap azonban, június 25-ikén, arról értesült, hogy egy század német lovasság, a Munkács megsegítésére szánt puskaporral, a 15 kilométerre levő szerednyei kastélyba zárkózott.

Tudva, hogy kuruczai a jól megerősített vár ellen ostrommal nem boldogulhatnak, fizetett embereket küldött oda, hogy a falaihoz épített istállókat és aklokat felgyujtsák s ezzel a puskaropos kocsikat felrobbantsák. Ha pedig a robbantás nem sikerülne s az ellenség másnap folytatni akarná útját, válogatott puskáit küldte erre az útvonalra, hogy a mocsarak és bokrok közt lesekedjenek a kivonuló ellenségre. Ilyen körülmények közt hallotta, hogy a Montecuccoli-vasasok június 19-ikén visszafordultak külföldi útjokból és Munkács felszabadítására jönnek. Munkács szalmafedeles faházai közt neki nem volt több embere 3000 rosszúl fegyverezett gyalognál és 500 lovasnál. Ezt a számot azonban a hír 10.000-re növelte s így a népet nagyon elkedvetlenítette volna, ha visszavonul egyetlenegy ezred elől. Maradni pedig annyit jelentett, mint kitennie személyét, hazája érdekeit a biztos veszedelemnek. Mástól nem várhatván jó tanácsot, neki magának kellett kigondolnia, hogyan tartsa fenn egyrészt serege bátorságát és az erejébe vetett hitet, másrészt pedig hogyan vágja ki magát a bajból. Senkinek sem szólt tehát a vasasok közeledéséről, hanem a fegyverteleneket szentmiklósi vára alá küldte. Színleg azért, hogy a vár háta mögé kerülve, egy segítségére érkező kurucz csapat előhadának mondhassa. Tényleg azonban azért, hogy a fegyvertelenek a várható csatában ne alkalmatlankodjanak a fegyvereseknek és hogy a velök való egyesülés ürügye alatt becsülettel odahagyván Munkácsot, távozását ne tekintsék futásnak, Így 27-ikén csak 5-600 puskás, kaszás gyalog és valami 150 lovas maradt vele a városban. Előőröket állított ki a Latorcza szigetére s lenyugodott.

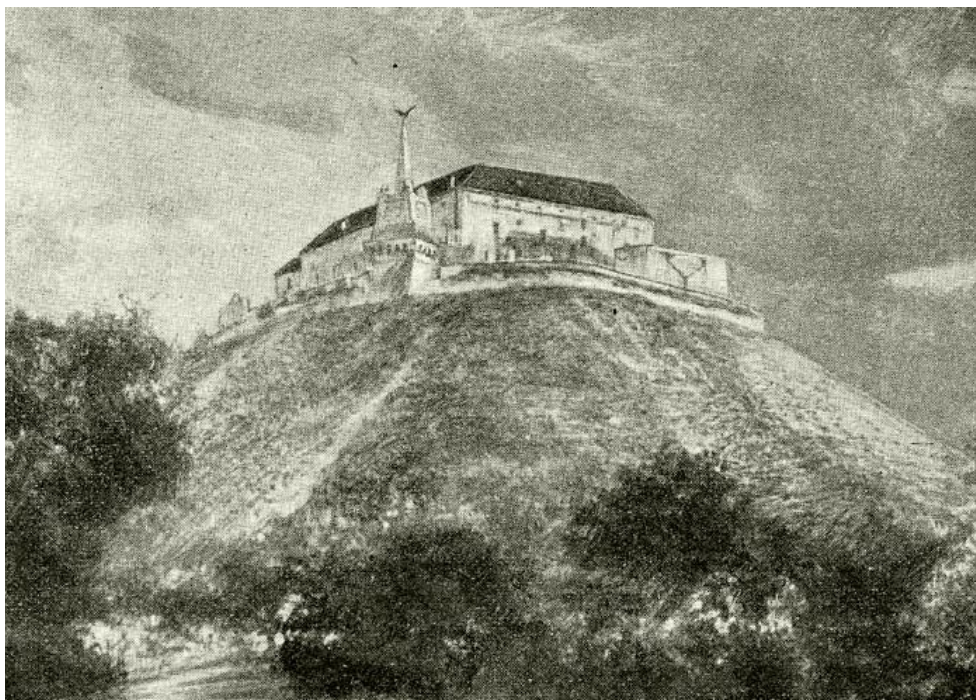
Munkács várának belseje. [706]

Másnap hajnalban, mikor kuruczai a szigetben álló előőrök felváltására mentek s már az őrszemeket is kiállították, egyszerre szembekerültek a Montecuccoli-vasasok két századával, melyet Szentiványi János néhány huszárral kerülő úton hozott a nyakukra. Gróf Stella Rokus őrnagy és Quirini kapitány vasasaira az őrség egyideig élénken puskázott, de végre is vissza kellett vonulnia. A vasasok a segítségre siető kurucz lovasokat is visszaverték s a város főutcáján maguk előtt kergették. Rákóczinak, a ki éppen öltözködött, alig maradt annyi ideje, hogy gyalogsága egy részét udvarháza sövénykerítése mellett, a másikat pedig a szemben levő piac bódéi közt fölállítsa. Azután lóra pattant s háza nyitott kapujában Majos néhány lovasával várta a támadást. Házán túl a menekülő kurucz lovasok a mellékutcákba kanyarodtak. Majos, a mikor a kapu előtt elrohanni látta a vasasokat, legényeivel rájuk vetette magát, s megölt közülök 26-ot. Gróf Quirini kapitánynak, a ki tegnap még azzal kérkedett, hogy Rákóczi szívét karjára szúrva viszi haza a csatából, levágta «kardra nőtt karját» [707] s megsebesítette a vértagadó Szentiványit is. A vasasok többi része végig szágúldott a városon s a temetőben foglalt állást. [708]

Rákóczi nem várhatta meg, míg új támadásra rendbe szedik magukat. A sövénykerítésű, szalmafedelű udvarházban nem védhette magát, mert a szomszédságban levő házakat a vasasok máris felgyujtották; ha pedig ágyút hoznak le a várból, pár pillanat alatt halomra löhetik őket. Kisebb veszedelemnek tartotta, hogy az égő városon át az ellenség szemeláttára vonuljon vissza. Bátorította, majd menetszlopokba rendezte kuruczait; de a sorok egyenességével, a zárkózással stb. nem törődött, mivel azt úgy sem tarthatták volna meg. A város közepén a csapat vissza akart fordulni és csak a fejedelem újabb buzdító beszédére folytatta útját. Ő maga a menetszlop éléről tizenöt lovassal most már annak a közepére helyezkedett, hogy az előtte járókra és a mögötte jövőkre jobban ügyelhessen.

A vasasok nyugodtan nézték elvonulását, csak akkor akarván az utóhadakra támadni, ha az előhad már szembe kerül a vértesezreddel, a mely körülvette az egész várost s még a várból is magához akarta venni a gyalogság egy részét. Azonban egy közkatonára Rákóczinak olyan gázlót mutatott a Latorczán, a melyen át a kuruczok könnyebben elérhették Oroszvég helység kerítéseit s onnan a szőlőkbe és a hegyekbe juthattak. Mire a vasasok észrevették mozdulatukat, már túlvoltak a veszedelmen. A szőlőkből láthatták, a várbeli gyalogság mint vonúl le ágyúkkal, a vasasok, vértések mint állanak föl századonként a mezőkre nyíló utcákban. Öt-hat kurucz elesett, hat-hét eltűnt, Rákóczi három zászlaja és – beteges inasának feledékenysége következtében – útiládája, arányaival és fejéreműivel, az ellenség kezébe esett, a várost pedig a császáriak feldúlták, föléggették; de mindezeknél veszedelmesebb volt, hogy Rákóczi elestének is híre futott. A fejedelem jól hallotta a szegény oroszok jajveszékését, mikor a hegytetőkön kanyargó úton haladt. «A kik ezeket a sorokat olvasni fogják, – írta – alig hihetik el a nép akkori fájdalomát és hozzám való ragaszkodása nagyságát». [709] Hiszen pár nap múlva, a mikor a csata híre Máramaros vármegyébe is eljutott, az egyik földesúr azzal riadt szomorkodó jobbágyaira: «Ördögszülték! Oda van az Istenetek; levágták most azt a Rákóczit, akit Isten gyanánt tartottatok!» [710] Egyrészt hogy életben maradásáról a népet megnyugtassa, másrészt hogy Lengyelországgal való összeköttetését biztosítsa és Szentmiklóson hagyott hadát is magához vonja, haladéktalanul északfelé hátrált, mielőtt a németek, vagy a szomszédos Máramaros vármegye fölkelő nemesei elvághatnák visszavonulása útját. «Ez desperátus ember!» – írta róla Munkácsról Orosz György aznap, 30-ikán, [711] a melyen Rákóczi, senkitől sem üldözve, a lengyel határon levő falujába, Zavadkára, baj nélkül eljutott. Oda várta Bercsényit, aki már egy hete megbíztatta, hogy idegen hadakkal jön segítségére s hogy a lengyel országgyűlés tudni sem akar a császárral való szövetségről, ellenben mindenki örül Rákóczi bemenetelének, fölkelésének. [712] Még Zavadkára érkezése napján csatlakozott Rákóczihoz Ocskay László és Borbély Balázs, a kik kétszáz szőkevény császári huszárral tegnap fényes nappal, az egész Montecuccoli-ezred szemeláltára vonultak el a munkácsi vár alatt. [713] Ebből és Bercsényi elfogott leveléből gr. Auersperg s Montecuccoli sejtette, hogy még csak ezentúl nyílnak meg igazán Rákóczi hazai és külföldi erőforrásai.

«Agyarkodik Montecuccoli,
Mája vagyon méreggel teli;
Gyakran mondja: tausend Wunder!
Ördöggel bír ez az ember!» [714]

Munkács vára. [715]

Ocskay és Borbély embereivel Rákóczi lovassága 400 főre szaporodott és ez a csapat lett a kurucz lovasság magva. Ocskay, a ki ezúttal ötödször szökött meg a császáriaktól, most a fejedelemnek tette le az esküt. Közkatonái utóbb jobbadán tiszték lettek. [716] Olyan érdem, a mit másfél század múlva Damjanich is elösmert a harmadik zászlóaljról; de ő a legényeket, a kik «az ördögöt is megvernék», még sem nevezte ki tisztéknek, mert akkor hova lenne a zászlóalja?

Csak most, július 4-ikén érkezett meg Bercsényi 800 főnyi, aránylag kitűnően fegyverzett lengyel segédcapatával, a mely közt két század oláh gyalogos, sőt néhány kozák és tatár is volt. A mi idáig történt, az föltétlenül Rákóczi nevéhez fűződik; s az ifjú fejedelem éppen a fölkelés megindításában adta férfias nyugalmanak, önállóságának és jelentős tudásának tagadhatatlan bizonyosságait.

– Nemcsak ezekről a napokról, de élete egész folyásáról elmondhatta utóbb, hogy őt nem a dicsőség vágya vezette, hanem a kellő és helyes cselekvés ösztöne hajtotta előre. Mindig Isten előtt és Istenért cselekedte, hogy végrehajtsa azt a művet, a melyre magát Istentől hivatottnak érezte. És ebben a műben nem riadt vissza akadályoktól, a természetével dacoló bajoktól, csapásoktól, ellenmondásoktól, magától a haláltól sem. Ez volt ő abban a pillanatban már, a mikor egy maroknyi paraszthad élére állt mindamellett is, hogy erdélyi fejedelmek ivadéka és római birodalmi herceg volt.

Második beindulásával ki kellett békítenie és megnyernie azt a nemességet, a melyet 1697. évi dúlásaival [\[717\]](#) a jobbágyság elidegenített.

mek.oszk.hu/05800/05832/html/1kote

1703-1711 A Rákóczi-szabadságharc lovassága

A kurucok

A 17-18. század függetlenségi mozgalmainak, Thököly Imre (1680-1690) és II. Rákóczi Ferenc (1703-1711) fejedelemségének katonáit nevezték kurucoknak.

A huszárság történetében kurucok alatt azt az átmeneti időszakot értjük, amikor a huszár fő fegyvere a kopja helyett a kard lesz, amikor rátér a szabályos egyenruha és hadszervezet útjára, de még nem a császári-királyi hadsereg soraiban.

A magyar huszár ekkor "két pogány közt egy hazáért" harcol. Apafi Mihály (1651-1690) erdélyi fejedelemsége, az általa támogatott bujdosók és kurucok, Thököly Imre sőt a Habsburg-házhoz hű főurak is kénytelenek a török és német hatalom között egyensúlyozni és próbálnak egy magyar nemzeti hadsereget létrehozni. Huszáraik részt vesznek a török kiűzésében, majd Rákóczi oldalán harcolnak a Habsburgok ellen az ország szabadságáért. Végül egy részük külföldi szolgálatba áll, más részük alapítója lesz az új császári-királyi huszárezredeknek.

Ez a korszak hadtörténeti szempontból egész Európában az átalakulás ideje. A páncélos nehézlovasság helyébe a tűzfegyverek, a főúri bandériumok és alkalmi zsoldosok helyébe az állandó állami tömeghadseregek lépnek, egységes fegyverzettel és egyenruhában.

A könnyűlovasság felértékelődik s eszményi formáját a magyar huszárságban találja meg. A huszár a kopja elhagyásával még inkább a portyázó hadviselésre tér, pisztollyal és puskával felszerelve pedig tüzerőhöz is jut s bármely korszerű lovassági feladatra alkalmassá válik.

A huszárezredeket felállító főurak szabadon határozzák meg a zászló és egyenruha formáját és színét, ezért ez a huszártörténelem legszínesebb és legváltozatosabb korszaka. Az egységek gyakran évenként alakulnak, feloszlanak, más zászló alatt, más egyenruhában szolgálnak tovább.

A kopjás huszárok szervezeti formája a (gyakran ötven fős) század (kompánia, zászló) volt, ennél nagyobb csapat ritkán szolgált a végvárakban. Századerejű egység volt a megyei és főúri bandériumok lovassága, az erdélyi fejedelmek lovaspuskásai is.

Az 1660-as évektől a császárai hadsereg reformjának hatására először a legnagyobb főúri családok szerveztek egy-egy lovasezredet. Thököly is erre törekedett. II. Rákóczi Ferenc pedig már teljesen így szervezte lovasságát. 1703 és 1711 között lovasezredről tudunk, miközben a másik oldalon, a császáriaknál is számos magyar lovasezred szolgált.

RÁKÓCZI HÍRLEVÉL 32. MEGJELENÉSE

Ezek mind huszárok voltak. Bár megkülönböztettek karabélyos ezredeket, ezek is huszár módra harcoltak és öltözködtek, csak a szablya és pár pisztoly mellett puskával is felszerelték őket. De a korszak magyar lovassága sem a lovas puskás, sem a dragonyos (lovasított dragonyos) harcmodort nem alkalmazta.

Néhány nagy ütközet kivételével a kuruc kor huszárezredeit nem zárt alakzatban, hanem századonként (zászlónként) vagy ennél is kisebb portyázó egységekben alkalmazták. Az előrs és utóvéd szolgálat, felderítés, rajtaütés, zsákmány- és fogolyszerzés, éjszakai harc, az ellenség hátában végrehajtott több száz kilométeres menetek - ezek voltak legnagyobb sikereik. A nagy összefegyvernemi csatákban, tüzérség és gyalogság ellen gyakran kudarcot vallottak, illetve önkényesen elhagyták a harcteret vagy zsákmányoláshoz fogtak.

A kopja elhagyása után a szablya lépett elő főfegyverré. Ennek jellegzetes magyar formája egyenes keresztvasú, csepp alakú markolatvégű, széles, enyhén ívelt, vércsatornás, fokéles. Az ujjakat néha lánc védi. Hüvelye fekete bőrrel borított fa, vas szereléssel.

Mellékfegyverként használnak fokost, buzogányt, csákányt, ritkán hegyestört, pallost. A buzogány egyértelműen rangjelző, ahogy a süvegen viselt toll és forgó, vagy a farkas-, hiúz- és párduckacagány.

Lőfegyver az első nyeregkápa mellett fatokban hordott pár pisztoly és a bal vállra vetett pantallér szíjon függő különféle típusú puská.

A lőfegyver kezdetben keréklakatos, később franciakovás rendszerű.

A 17. század során a magyar öltözet és nemzeti egyenruha stílusa véglegesen kialakul. A sisakot és páncélt - amelyet nyugaton még sokáig használ a nehézlovasság - a magyar katona teljesen elhagyja, csak egyesek hordanak a ruha alatt láncinget vagy karvasat. Télen prémes szélű, színes leffentyűs süveg, nyáron fekete nemez süveg fejfedő, félhosszú posztódolmány, selyemöv, magyar nadrág, csizma - ez addig kizárólagos sárga mellett piros, fekete, zöld színekben - és posztóköpeny a kuruc kor huszáröltözete. Ekkor lesz általános és ezredként egységes a színes posztó, fecskefarkos alakú lótakaró (sabrak), a szablya mellett viselt lapos posztótársoly és a bal vállon átvett szíjon viselt tölténytáska (lódíng).

A kor huszárjai nagyon színes, változatos és meglepő színösszetételű egyenruhákban pompáztak. Leggyakoribb színek a piros, fehér, zöld, sárga, narancs, világos- és sötétkék, de hordtak hamuszürke, violaszín, rózsaszín, barna, fekete ruhadarabokat és olyan színeket, amelyeket ma már nehéz azonosítani (tengerszín, testszín, publikán szín).

A tiszték és altiszték a legénységtől eltérő színű vagy fordított színösszetételű és finomabb anyagú ruhát hordtak.

Kuruc lovas és tiszt (1703-1711)

Lovas fehér köpenyben, zöldruhás tiszt és mentéje (1-3)

1. Mezei lovasezred közvitéze. Több ezred viselt hasonló színösszeállítású öltözetet, és volt olyan, ahol még kompániákon (századokon) belül sem volt egységes. Ennek oka a posztóhiány. A leggyakrabban használt színek: vörös, kék, fehér.

2. A tiszték ruházatukat maguk csináltatták és meglehetősen szabadságot élveztek, egyenruhájuk színe többnyire eltért a legénységtől. Ez a tiszt még karvasat visel a jobbján és sokan hordtak a dolmányuk alatt láncinget.

3. Fehér rókamállal szegett tisztí menté.

Kuruc lófelszerelés (1703-1711)

Szürke ló a felszerelés darabjaival

A ló fején bőr kantár feszítőzablával. Hátán pokróc, azon szüggelővel, farmatringgal és hevederrel rögzített magyar nyereg. A nyeregre pár pisztolytök és rézkengyel van csatolva. A hátsó nyeregkápara posztóvirágos, fecskefarkos lótakarót (csótár, sabrak) akasztottak, végül felső hevederrel leszorított birkabőrrel takarták.

A huszár lószerszámának ez a rendje a 19. század végéig nem változott.

Fehér ruhás kuruc huszárok

Piros süveg, fehér ruhás lovas és gyaloghuszár, piros tarsoly (1-4)

II. Rákóczi Ferenc (1703-1711) fejedelem lovasezredei közül több is fehér abaposztó egyenruhát hordott.

1. A báránybőr szegélyű süveg piros
2. A lovason fehér posztóköpeny, dolmányán a "kutyafül" hajtóka is piros.
3. A háttal álló huszáron jól látszik az egyes felszerelési tárgyak felcsatolása. A karabély csatos pantallérszíjon a vállán függ. Ugyaninnen, de másik szíjon a veretes bőr tölténytáska (lóding) és a felporzó. Derekán öv tartja a szablyát és a tarsolyt. Mindez 150 évig nem változott.
4. Piros posztó tarsoly, rávarrt fehér posztó virággal.

Dolmány (1703)

Piros dolmány és szabásmintája, pitykegomb és kuruc hajviselet (1-4)

1. A kuruc kor elején a dolmány combközépig ér, 1720 körül már csak az ujjá hosszúság. A szabás az évszázadokon át alig változott. Az ujjat meghosszabbító "kutyafül" nevű hajtóka a kézfejet védi, a bőrfölt a könyököt erősíti.
2. A dolmány szabásmintája
3. Pitykegombok
4. Kuruc hajviselet. A 17. század elejének törökös kopaszágával szemben hosszúra eresztett haj a divat, amit befonnak vagy lófarokba fognak össze.

A kuruc kor híres katonái

A kuruc kor híres katonái között sok lovast, vakmerő lovasisztet, kiváló portyázókat találunk. A legmagasabb rangú tábornokok szinte egytől egyig hajdani huszárok voltak. Ezredet szervezett és vezetett egykor az „Impériumban” a kuruc állam és hadsereg második embere, Bercsényi Miklós; a császár számára alapított ezredet 1702-ben a kuruc had reguláris erőinek két vezéralakja, Forgách Simon és Esterházy Antal is. Ízig-vérig könnyűlovas-tehetség a később ugyancsak reguláris ezredet alapító Károlyi Sándor (1734). Az idősebb generációból híres huszár és ezredszervező volt idősebb Barkóczy Ferenc, a tábornoki kar legkorosabbja. Alacsony huszársorból emelkedett tábornoki rangra a kurucok szigorú katonai mércével mérve talán legtehetségesebb lovas katonája, a klasszikus huszárgenerális, Bottyán János is.

A portyázó lovasisztek nagyobb lovas különítményeikkel akár napok vagy hetek alatt képesek voltak országrésnyi területeket is megszerezni. A szabadságharc első szakaszában különösen, de esetenként később is, Magyarország ideális helyszín volt ehhez a kurucok által föltétebb kedvelt "kisháborús" stratégiához. Az egyik leghíresebb kisháborús vállalkozás Bottyán dunántúli hadjárata, ez a hadvezéri szempontból is kimagasló tett. Vagy a kisebbek, az ausztriai betörések, amelyekben Ocskay László, Ebeczky István, Kisfaludy László lovasai jeleskedtek. Ez a portyázó harcmód egy ideig még az ellenfelek közötti erőegyensúly megtartásához is elegendő volt, amely csak akkor billent a császári seregek javára - a szabadságharc 3-4. évétől kezdődően -, amikor nyílt, nagy csatákban kellett összemérni az erőt. A könnyűlovasság taktikai fölénye ilyenkor önmagában már kevés volt. A kisebb, főként lovas ütközetekben azonban a kurucok mindig helytálltak. A két leghíresebb, az 1707-es győrvári, amelyben Andrassy Pál lovasai, vagy az 1708-as kölesdi, amelyben Béri Balogh Ádám ezrede vítézkedett, ennek a könnyűlovas taktikai fölénynek az ékes bizonyítékai.

A stratégiai vereségekhez s végső fokon a szabadságharc elbukásához a fegyverzetbeli hátrányok is nagyban hozzájárultak. A kuruc csapatok mindvégig fegyver-, főként lőfegyverhiányban szenvedtek. A mustrakönyvek ezt hűen tükrözik. Eszerint a kuruc lovasok mindössze 30-50%-ának volt csak karabélyja, nagyjából felének pisztolya, s talán meglepő, még kardja sem mindenkinek. Jó 10%-os volt a lovasság kardhiánya.

RÁKÓCZI HÍRLEVÉL 32. MEGJELENÉSE

A kuruc lovasság folytonos harcok közepette teremtődött meg. Amikor a fejedelem magyar földre lépett, az első, félig-meddig külsejében is katonás csapata egy nagyjából 200 fős lovas egység volt Ocskay László és Borbély Balázs vezetése alatt, akiket vezéreik a császári zsoldból megszökött huszárokból állítottak össze az Alföldön és a Felvidéken. Ocskayt aztán többek is követték, és ez a spontán seregszerveződés már az első hónapokban tízezresre emelte a kuruc lovasok számát. A csapatokat rendbe kellett tenni, amihez a kuruc hadvezetés már 1703 telén hozzáfogott; igyekezett fizetni, ruházni, fegyverezni a katonákat.

1704-1705 telén döntöttek három reguláris lovasezred felállításáról Esterházy Antal, ifjabb Barkóczy Ferenc és Palocsay György keze alatt. Az alapító pátensek közül kettő ismert, amelyekből világosan kiderül, hogy karabélyos regimentek születtek a kuruc seregben, szabályosan, osztrák minta szerint. Rá egy évre, 1705-1706 telén is regularizálási hullám volt, ekkor négy lovas- és hat gyalogezredet szerveztek volna Forgách Simon reguláris corpusába. Bar sok hiánnyal, de ezek az ezredek is lábra álltak, s részt vettek az erdélyi hadjáratban. A szabadságharc második szakaszában a reguláris lovas corpusba hat lovasezred tartozott, továbbá a fejedelem udvari lovascsapatai, amelyek együtt adtak a lovasság reguláris részét. A másik csoportba a mezei lovasezredek, az irreguláris rész tartozott.

A szatmári békekötéssel (1711) véget értek a Habsburg-ellenes függetlenségi harcok, s egyúttal véget ért a könnyűlovasság történetének egyik hosszú korszaka is. A magyar lovasság felvevőpiaca ettől kezdve csak a császári hadsereg vagy más külföldi hadseregek.

(Ságvári György, Somogyi Győző: Nagy Huszárkönyv - Magyar Könyvklub, Budapest, 1999)

Palocsai György lovasezrede (1706)

Zöld ruhás lovas puskával és két gyalogos (1-3)

1. A Rákóczi-szabadságharc egyik legjobban felszerelt lovasezrede. Legénységét Szabolcs és Bereg megyében toborozták. Fekete leffentyűs vagy nemezsüveget, zöld dolmányt és kék nadrágot viseltek, s minden katonának volt karabélyja.
2. A nemezsüveget apró rézcillagok díszítik. A katona könyökén, térdén és fenekén viselt sárga bőrdarabok nem utólagos foltozás, hanem eleve bőrozték a kopásnak legjobban kitett részeket.
3. Minden század zászlótartója tisztii rangot viselt. Megkülönböztető jelvénye a fehér süveg, fehér menteprémm és sárga csizma. Jobb oldalán a zászlóheveder karabiner csatja, amit a zászlórúdhoz csatoltak.

Palocsai György lovasezrede (1706)

Forgách Simon karabélyosezred (1707)

Karddal vágató kékméntés lovas

Forgách Simon generális lovas karabélyos ezredének közvitéze 1707-1708-ban viselt egyenruhában. Öltözete kék dolmány és mente, fehér süveg, nadrág, sabrak és köpeny. Bal válláról fehér pantallér szíjon lóg a karabélyja. Pár pisztoly és szablya egészíti ki a fegyverzetét. Tarsolya ugyancsak kék, fehér posztó virággal díszítve.

Forgách Simon karabélyosezred (1707)

Balogh István lovasezrede (1707)

Pirosruhás, kivont karddal vágató huszár és fekete süveges arckép (1-2)

1. II. Rákóczi Ferenc fejedelem 1703-1711 között ötvennél több lovasezredet állított fel. Ezek egyike volt Balogh István reguláris lovasezrede, amely 1707-ben piros süveget és dolmányt, valamint fehér posztónadrágot viselt. Csúcsos "fecskefark" szabású piros lótakaróját posztóból kivágott, fehér virágok díszítik. Ez a fajta lótakaró, a sabrak ekkor jött divatba és hosszú időre a huszárok jellegzetessége maradt. Fegyvere szablya, pár pisztoly és karabély.

Balogh István lovasezrede
(1707)

2. Nyáron a meleg, prémes süveg helyett nemezsüveget hordtak, amelyet apró rézveretek díszítettek.

Balogh István lovasezrede
(1708)

Kurucok gyalog, tajtékpipával (1-3)

1. A kuruc huszár mind szenvedélyes pipás volt. Ezt a rézkupakos, címeres tajtékpipát a tarsolyban vagy a csizmaszárban hordták.

2. Balogh István lovasezredének altisztje 1708-ban. A legénységtől egészen eltérő ruhát hordtak a tisztek és altisztek.

3. Az ezred közhuszárjai az előző év piros-fehér egyenruhája helyett kék-pirosat kaptak 1708-ban, mivel a piros ezentúl a testőr csapatok színe lett.

<http://tudasbazis.sulinet.hu>

A kurucok öröksége tovább él Mezőváriban

309 évvel ezelőtt, 1703. május 21-én az Esze Tamás vezette kurucok Tarpa után Váriban is kibontották a II. Rákóczi Ferenc által Lengyelországból küldött toborzózászlókat. Az ezen a napon történetekkel, illetve a másnapi beregszászi eseményekkel vette kezdetét a Rákóczi-szabadságharc. Mezővári történetének legszebb fejezete tiszteletére a község lakói 1989-ben emléktáblát helyeztek el a helyi református templom egyik külső falán. Ezen a helyszínen kerül sor évek óta a Vári II. Rákóczi Ferenc Középiskola megemlékezésére, amelyet az oktatási intézményben rendezett egyhetes Rákóczi Napok keretében tartanak meg.

2012. május 24-én a tanintézmény tanárai és a 9. osztályos tanulók egy Rákóczi toborzózászlójához hasonló, bordó színű, Cum Deo Pro Patria et Libertate feliratú lobogóval, valamint magyar nemzeti zászlókkal a kezükben vonultak át az iskola közelében lévő emlékhelyre. A templomkertben Izsák Tibor, a Rákóczi Szövetség Mezővári Alapszervezetének vezetője ismertette a vári zászlóbontás előzményeit és következményeit, példaként állítva a kurucok bátorságát a fiatalok elé. A beregszászi Rákóczi-főiskola és a helyi tanintézmény földrajztanára fontosnak tartotta kiemelni a mezővári emberek közelmúltbeli merész helytállását is, akik 23 éve a felülről jövő fenyegetésekkel mit sem törődve kezdeményezték az emléktábla felállítását. „Nem várhatjátok azt, hogy mások fognak kiállni a ti igazatokért. Ezért tanuljatok, mert csak akkor fogjátok tudni megvédeni a magyarságotokat!” – fogalmazta meg üzenetét a diákok számára Izsák Tibor.

A szónoklat után e mostani tudósítás szerzője előadta Szabó László Dezső Üzen a fejedelem című költeményét. Ezt követően az iskola tanulói és pedagógusai koszorút helyeztek el az emléktábla tövében. A megemlékezés végén Szilágyi Lajos, a tanintézmény igazgatója szólt a jelenlévőkhöz: „A mezővári fiatalok büszkék lehetnek arra, hogy egy olyan településen élnek, ahol nemcsak egy „egyszerű” vár, kastély vagy egyéb műemlék található, hanem ez a hely egyben a magyar történelem egyik legszebb és legdicsebb

szabadságmozgalmának a bölcsője is”. Az ünnepi pillanatok zárásaként az egybegyűltek elénekelték nemzeti himnuszunkat.

Az idei Rákóczi Napok programsorozat különleges volt, hisz néhány héttel korábban az iskola felső osztályos tanulói és tanárai Rákóczi nyomában elnevezésű két honismereti kiránduláson vettek részt, amelyek nem múltak el nyomtalanul. A hét folyamán az emlékhelyeken látottakat megörökítő rajzokból, valamint a korábbi években készült, a nagyságos fejedelmet ábrázoló alkotásokból Hej, a hős Rákóczi címmel kiállítást rendeztek az iskola folyosóján a 11. osztályosok témához kapcsolódó fogalmazásaiból válogatott részletek pedig bekerültek a nekik készített Útravalóba.

Gálfi Dezső, a Vári II. Rákóczi Ferenc Középiskola tanára

Forrás:

[Kárpátinfo hetilap](#)

Ifjúsági utazótábor és konferencia II. Rákóczi Ferenc nyomában

2011. augusztus 30.

Práznovszky Miklós, Felvidék.ma

A magyarországi Szent Korona Szövetség augusztus végén „Cum Deo pro Patria et Libertate” jelmondat alatt egy egyhetes ifjúsági utazótábort és konferenciát tartott Szlovákiában és Lengyelországban érintve a fejedelem egyes jelentősebb tartózkodási helyeit.

Idén volt 300 éve, hogy gróf Károlyi Sándor kuruc főgenerális 1710. április 30. a majtényi síkon 12 000 főnyi hadával letette a fegyvert, majd gróf Pálffy János tábornaggal, császári főparancsnokkal és III. Károly király megbízottjával megkötötte a Szatmári békeszerződést. Ezzel az aktussal lezárult II. Rákóczi Ferenc 1703-tól tartó szabadságharca.

Az utazótáborra és vándorkonferenciára Magyarország Honvédelmi Minisztériuma nyújtott anyagi támogatást. Az út szervezésébe a Nobilitas Carpathiae civil szervezet is aktívan bekapcsolódott, mégpedig a történelmi nógrádmegyei tagozata által, amely a szlovákiai útvonal programját állította össze és kivitelezte.

Az egy hétig tartó utazó tábor és konferencia során a résztvevők meglátogatták többek között II. Rákóczi Ferenc Borsiban található szülőházát, a fejedelem sírhelyét a kassai dóm altemplomában, a jaroslawi (Lengyelország) Rákóczi kastélyt, ahol magyar és lengyel nyelvű emléktáblát helyeztek el (ismeretes, hogy a vezérlőfejedelem 1703-ban innen idült el a magyar szabadságharcba). Zakopanében tisztelegtek Micislaw lengyel nemzeti hős emléke előtt, majd visszatérve Szlovákia területére a Füleki várat tekintették meg.

Az utazás utolsó napján, azaz augusztus 27-én szombaton a losonci református templomban nagyszabású konferenciára került sor nagytiszteletű Miklós István esperes jelenlétében.

Az ünnepélyes zászlós bevonulás és himnuszok eléneklése után Erdődy Ferenc, a Nobilitas Carpathiae felvidéki civil szervezet nógrádmegyei tagozatának elnöke köszöntötte a résztvevőket.

Bevezető beszédében elmondta, hogy „Gróf Bercsényi Miklós, a kurucok hadvezére itt, Losoncon adta ki felhívását a losonciakhoz és a nógrád-megyeiekhez, hogy sorakozzanak fel a szabadságharc zászlaja alá.

Egy ideig itt, Losoncon volt a kuruc hadsereg központi élelmezési raktára és gyűjtőhelye." Továbbá kiemelte, hogy Bercsényi Miklós felhívására gróf Ráday Pál is csatlakozott a kurucokhoz, aki a fejedelem kancellárja és rangos diplomatája volt.

Miklós István református esperes mint házigazda sok szeretettel üdvözölte a Szent Korona Szövetség országos vezetőségét, jelenlévő tagjait, a székely ifjúság képviselőit és a losonci testvéreket, akik eljöttek erre a megemlékezésre. Ismételten kiemelte a bevezetőben elhangzott szavakat Ráday Pálról, aki itt született Losoncon, ebben a templomban volt megkeresztelve és a városban van eltemetve. Hivatkozva életművére és személyiségére felhívta az ünneplő gyülekezetet, hogy ezt a megemlékezést egymás iránti bizalommal és Istennek tetsző alázattal tegyék meg.

Kiss Imre, Szent Korona Szövetség elnöke szólt a Szent Korona jelentőségéről. S ahogyan fogalmazott a Szent Korona Szövetség Istenért, a hazáért dolgozik, s most amikor 300 esztendőre tekintünk vissza, nem a szabadságharc végét, hanem magát Rákóczi Ferenc nagyságos fejedelmet kell ünnepelnünk. "Az ő példája hasson át benneteket, mindenkit, minden keresztény magyart, hogy ne csak az én egyéni dolgomat érezzem, hogy nemcsak azért vagyok a Földön, hogy én itt jól szórakozzak, s jól érzem magam, hanem olyan dolgokat tegyek, amiért halálom után az Isten kinyitja azt a kaput, ami az örökkévalóság." - biztatta a jelenlévőket Kiss Imre.

Práznovszky Miklós, a Nobilitas Carpathiae országos elnöke a fejedelemről mint nemes emberről, politikusról és államférfiről tartott előadást. „II. Rákóczi Ferenc felismerte a kor kihívását és felismerte saját szerepét benne, mert a nemesi rangjából adódó kötelességeit komolyan vette, mert igaz hazafi volt. Tudatában volt annak, hogy a magyar nemességnek nem a nemzetiségi tényező a közös nevezője, hanem valami más, ami a nemzetiség felett áll úgy, ahogy azt Verbőczy István az Opus Tripartitum című könyvben fogalmazta meg: 'a valóságos nemességet hadi szolgálatokkal és egyéb érdemekkel szerzik és birtokadományozással erősítik meg.' Tehát a nemességet nem formálisan, holmi törvény adta kinevezés vagy más jogügylet alapján szerzik, hanem tényleges, a haza érdekében tett hadi és egyéb érdemek alapján. II. Rákóczi Ferenc családjában ezek az érdemek eleve adva voltak" – hangzott el a Nobilitas Carpathiae civil szervezet országos elnökének előadásában.

Berényi Margit, a Nobilitas Carpathiae civil szervezet kulturális bizottságának elnöke tájékoztatta a konferencia résztvevőit a szabadságharc jelentős felvidéki eseményeiről. „Minden cselekedetem célja kizárólag a szabadság szeretete volt, és a vágy, hogy hazámat az idegen járom alól felszabadítsam. E gondolatok jegyében a 'Cum Deo pro Patria et Libertate' jelszót tűzte ki a szabadságharc zászlajára" – mondta Berényi Margit, majd felidézte az egyes harci sikereket, de egyben kudarcokat is. Utalt arra, hogy Érsekújvár II. Rákóczi Ferenc felkelésében fontos szerepet játszott. A kuruc idők egyik legtragikusabb eseménye, az áruló Ocskay László tábornok sorsa is itt pecsételődött meg. Jávorka Adám az érsekújvári helyőrség hadnagya a nagyságos fejedelem egykoron volt „villámát", a császár hűségére átállt Ocskay Lászlót - koldusnak álcázva – élve elfogta, majd Érsekújvárra vitte. Itt a Csajághy János brigadéros elnökletével összeült haditörvényszék Ocskayt előbb karóba húzatra, végül – Ocskay Sándor közbenjárására – kegyelemből pallos általi halálra ítélte. Kivégzésének helyét a főtér kövezetében emléktábla jelöli. Berényi Margit a következő szép gondolattal fejezte be előadását: „Sorsában szerencsés a nép, amelynek Rákóczi Ferenc példaképét állítja a történelem, erkölcsi ereje példát mutatott a múltban, és példa értékű a jövőben is."

Böszörményi István tanár előadásában Ráday Pált idézte, s érdekes székely-felvidéki kapcsolatokra világított rá. Ezt követően meghallgathatták a kuruc tárogatót, Petőfi Sándor: Rákóczi című versét. A himnuszok eléneklését követően az érdeklődők megtekintették a losonci református templomban a gótikus templom maradványait, az udvaron pedig a marosvásárhelyi fiatalok perdültek táncra, majd felcsendült a himnusz, s az ünneplők közösen imádkozták a Magyar Hiszekegyet. A résztvevők átvonultak a helyi temetőbe, ahol Ráday Pál síremlékénél rövid koszorúzási ünnepséget tartottak. Itt először Böszörményi István losonci helytörténész méltatta az elhunyt szerepét és érdemeit a szabadságharcban.

RÁKÓCZI HÍRLEVÉL 32. MEGJELENÉSE

A megjelent társadalmi szervezetek nevében a Szent Korona Szövetség és a Rákóczi Szövetség Balogvölgyi Helyi Szervezetének képviselői elhelyezték koszorúikat. A megemlékezés a Szózzattal ért véget.

Práznovszky Miklós, Felvidék.ma

JÓSIKA MIKLÓS

II. RÁKÓCZI FERENCZ.

ELSŐ KÖTET.

FIGYELMEZTETÉS.

E regény 14 év előtt vette kezdetét; azóta elébb két évi s utóbb újra egy évi félbeszakítás után, s elveszvéen belőle egy egész czikk, folytattam azt a külföldön.

A regény így nem csekély idővesztéssel, lassankint lenyomatott, de midőn a 4-ik kötet végét érte, általam s derék barátom s kiadóm Heckenast úr által nem okozott s el nem hárítható akadályok miatt, a nyomtatás rögtön félbeszakadt. A regény tehát *évek óta hever* s csak most - a változott körülmények következtében - jelenhetik meg.

Szükséges volt ezt a tisztelt olvasó közönség azon részével tudatnom, mely e regény sorsával ismeretlen.

A mi a regény szövegét, tervét, kivitelét illeti, ezen, ha most kerülne is elejétől végig sajtó alá, *semmit sem változtatnék*; kevés regényemen dolgoztam oly szeretettel s mondhatnám szenvedélylyel, mint ezen.

Ez mindaz, a mit kötelességemnek tartottam a tisztelt olvasó közönség előtt elmondani, a többit magára a regényre bízom.

(1861.)

A szerző.

A TITKOS TOBORZÓK.

Közelítsük meg Cziblest, a regényes Erdély ezen ősz hegybálványát, mely vállain emeli az ég boltjait s zúzos homlokán, mint granit-táblán, századok mohos számai vannak följegyezve.

Nem tudom, mikép van: de e havasokra mindenki némileg regényes hangulattal megy. Úgy tetszik, mintha a nemes, gyakran életveszélylyel járó vadászüzlet visszabüvölné a hajdani középkor lovagias szellemét.

Ha este hó és fagy közt, a hevenyészett tanyán, sátrak vagy az ég csillagos ívei alatt összegyűl a vidor vadászereg: a tüzek föllobognak s ezer csudás kaland száll ki az ajkakra.

Kedvtelve beszéli egyik e merész Nimródok közül csatáját farkassal vagy medvével; s mikép hajszálon függött élete, míg ereje, segély vagy véletlen, megóvták az agg életkaszás sarlójától.

Mások - régi hagyományok nyomán - elregélik, hogy itt, századok hosszú során át, nem egy koronás fő ejtett el belényt, medvét vagy farkast.

Hunyadiak, Zápolyák, Báthoriak, az erdélyi fejedelmek mindannyian, gyakran fordultak meg fényes vadászkisérettel e magasokon.

Ott egy kiálló szirtorom, mely alatt talán az ifjú Hunyadi Mátyás - a bálványozott király - állt; amott agg fatörzsök, hol egykor Vesselényi István az utolsó belényt elejtette, azután egy hétig borús ege volt a sibóiaknak, mert tudva lón, hogy a pompás belénytehénnel, két kiképezett példányban, az ifjú faj kiirtatott. Itt Apafy Mihály rejtődzött lesben medvékre, míg a nélkülözhetlen csikóbőrös kulacs, ékesen ezüstszegélytől, kézügyben függött egy ágon.

A máglyák elhamvadtak; főtartva láthatlan kezektől függ a hold; az álom mákjait hintegeti már, s a félittas hajtók agyában mámorosan kelnek föl az agg mondák képletei.

Decebal s a dákok korából elármadt regék szövődnek elméjében; míg a hallgatók száma mindig fogy, s az élet tündérletei álmak honába derengenek át.

* * *

Tél van, zúz fõdi a rengeteget; az erdők megõszültek: nem leng zõlden és ifjan a remény tavasza lombjaikon.

Alant a szakadások mélyeiben, elévült hórétégek, avartól barna vonalakkal, melyek az évek számaikat tanúsítják, hevernek egymáson.

Ki tudná, hányszor látták irigyen a tölök pár õlnyire fölifjuló tavaszt: míg jeges bordáikra - mint a kit a végzet üldözõ kereke sujt - tél télre tornyosult.

E halottias tekintetû, néma tájkép nincsen minden élet nélkül.

Honunk legtöbbjei elõtt egészen ismeretlen jellemével találkozunk itt azon nyájöröknek, kik magányosan, sátor s kunyhó nélkül zord teleken át néhány juh vagy kecske fölött õrködnek.

Valóban e keskeny hegyi völgy egyik halántékán magas, vaskos ifjút pillantunk meg. Arcza a dermesztõ hidegtõl kékes színt váltott, ajkai felcserepedtek, dús hajzatán, mely mint erdõ hever vállain, s bozontos szemõldein zúz és dér csillámlanak.

Kérges bundáját a hóra vetette; csúcsos süveg, mely fejét fõdi, s a dákok korából öröklött szabású szûr és nadrág, eléggé tanúsítják, mennyire edzettek az idõ viszontagságai ellen idegei.

Közeliében csekély juh- és kecske-falkát látunk, összebujva a havon, míg egy gyönyörû juhászeb, földet söprõ selyemgyapjával, okos, merész szemekkel õrködik fölöttök.

A nyájör kezeibe alig kinagyolt falapát szorul, melylyel a gyér moha s fûszeres havasi növények borékát hártja el, hogy kised nyájának eldacolja a mostoha tápot az irigy természettõl.

Miután fáradságos munkájával elkészült, intett ebének, s a hû állat, elemelvén szemeit a falkáról, juhok és kecskék - mintegy igézettõl szabadulva - rohantak a gyepparajra, melyet hõvankosok köröztek.

A nyájör e hókeret torlatába szúrta lapátját, s vállára vetvén merev bundáját, a kék légebe tekintett.

A nap most érte el a havas gerinceit. Szûz sugárai rózsapárazatok közt fõttek a csúcsok élein; míg a magas fenyvek csipkefõdött lombjai felszikráztak, s az egész vidék álmából felmosolyogni látszott.

Közel e kis tanyához redves fatörzsök emelkedik, melynek százados sudarát tûz és idõ õblözték ki.

Ily idõsenyvedt törzs e vadonban nagy fényüzési cikk: a havasok palotája, a kényelem tetõpontja; s csak midõn az idõ szeszélye, jegesztõ fagy helyett, vízterítõkben szakad a fellegekbõl, vonul a cziblesi kecskeõr ily menhelyekbe.

Az ifjában, ki elõttünk áll, feltûnõ példányával találkozánk e sajátos emberfajnak, melyrõl bátran állíthatjuk, hogy mesével határos, a mit túrni s mennyit nélkülözni képes.

Pár évvel ezelõtt, ugyanazon törzsök odvában, melynek közeliében most állni látjuk, roppant medve rejtõdzött, talán vadméhek búvhelyét sejtve.

Emberünk az éjt sík havon, fõdve csillagtakarótól, s lehelve a tél fagyos légét, bundájában töltötte el. Ébredtekor elsõ tekintete az agg törzs vendégének téli öltönyével találkozott.

E nép nem fél; mondanók, a bátorságot sem ismeri. Érzékei annyira edzettek, bőrfelülete oly elkérgesedett, hogy reá, lélekben s testileg, kevés hat. Ő az õsztõn embere; csak az érdeklí, mi legközelebb hozzá, s reá minden esemény a pillanat egyszerű hatásával mûködik.

Nem rossz; mert a természet ezen õs fia, ki mindent nélkülözhet, mit irigyelne mástól? Legyen ezer darabból álló nyája, vagy öt hat kecskéje, - ez sorsán keveset változtat.

Öltözete ugyanaz, mely századok elõtt e dák s római vegyû fajt fõdte. Élelme szintoly egyszerű, mint könnyen elõszerezhetõ: tengeriliszt, tej s azon szegényes étkek, melyeknek anyaga e kettõ; néha - mint vendégség - vad-, juh- és kecskehús, étvágyát tökéletesen kielégítik.

Ha nyáját jól eladja, több kényelemre alig számít, sõt gondja növekedik; mert minden elõnye nyereségének, nyája szaporítása.

Hideg és meleg, izzó forróság s dermesztõ fagy, érzetlenül vonulnak el körülük; s e magasokon a hõmérsék s légváltás oly gyakoriak, mikép nem kockáztatunk valószínűtlenséget, ha mondjuk, hogy folytonosan hasonló, bár a legszebb idõjárás e népet néhány élvétõl fosztandná meg.

Ah, miként örül meleg bundájának, ha csípősen s élesen rohant a szél e vadon torkolatokból; minő jól esik a hevítő mozgás, ha kemény téli napokon havat s jeget kell széthánynia, hogy nyája a keskeny fűréteget harapdálhassa; mennyire vidító a lángban felcsapó tűz, ha lanyha esős napok után, elázott öltönyét lobogó máglya előtt száríthatja; s olykor, ha heteken át házat, kunyhót nem látott, minő csarnok egy kis barlang vagy fatörzsnek odva!

A kecskeőr meg nem félemltet, sőt meglepetése sem volt kedvetlen, mikor medve komát megpillantotta. Ő rögtön kész volt tervével.

Minden habozás nélkül erős baltájával megtámadta a rengeteg barátságatlan szörnyét: hosszú küzdés után a medve halva hevert s az ifjú irtózatosan összekarcolva tört karral s vérben forgó szemekkel nézett martalékjára. ^[1]

Gondoljuk-e, hogy e borzasztó állapotban hazament, idegen segínyt keresett? Oh nem! a kecskeőr - ő s Isten tudja mikép - összekötözte tört karját, s daczára az erejében növekedő télnek, orvos s vén asszonyok segélye nélkül, ifjú vére s romlatlan nedvei meggyógyíták őt.

Ne higye valaki, hogy ez túlzás, s mi itt meséket regélünk: él a Czibles, élnek szörnyei, s ama csudás faja a nyájöröknek ki nem halt még. A kételkedő előtt minden évben szép alkalom nyílik, a szokásos medvevadászatokon, a mondottakról meggyőződni. Menjen oda s tapasztalandja amaz igazságot: hogy a mi valószínűtlen, az nem mindig nemvaló.

* * *

A nyájőr e kalandjának beékelése után térjünk vissza történetünkhöz.

Míg emberünk - mikép mondtuk - a kék égbe bámult, addig a völgyecske keleti vége felől két lovas látunk, szakadásokon, jég és hótorlaszokon át közeledni.

Mindketten zömök, apró, úgynevezett mokány lovakon ülnek. Egyike e férfiaknak igen fiatalnak látszik: állát, ajkát nem fűdi szakáll, s haja, az akkori divat ellenére rövidre van nyírva. Arcza élénk és jelentő; nagy, sötétszürke szemek, összenőtt szemöldöktől ernyezve, örököndek sajátos vonásai fölött, melyek a keleti fajnak jellegét viselik. Termete - mennyire azt ki leheté venni - inkább magas mint közepszerű, s erőre, edzettségre mutat.

A másik első tekintetre koros, nem elaggott férfúra gyanítat; de közelebbről vizsgálva, a lovag barna képén félreismerhetlenek a hosszú életidő nyomai; homlokát sűrű redők szántották át; bozontos szemöldei mélyen fekvő, tiszta tűzű fekete szemeket árnyékolnak; míg hosszú bajusza alól beszédközben a legépebb fogak világítanak ki.

Ezen ember korát nehéz leende a legrészletesebb vizsgálat után is meghatározni. Bágyadt, szenvedő kifejezéssel s kissé elüvegült szemekkel nem adhatandnánk neki kevesebbet, mint nyolczvan évet; de a vén ficzkó széles vállalai, egyenes tartása, s vonásainak feltűnőleg daczos, vidor kifejezése mutaták, hogy előtte sokkal hosszabb élet áll, mint nem egy előtt mostani fiatalan-elévült, életunt s kimerült serdülőink közül.

Mindenesetre azonnal látjuk, hogy itt nem mindennapi emberekkel találkozánk.

A két lovas öltönye s fegyverzete - csekély különbséggel - ugyanaz volt, mely akkortájban a legtöbb hevenyészett életű s alkalom szerint - béke s had korában - urat, gazdát cserélő kalandoroké.

Mikor itt, a keskeny, de kanyarodásaiban elég hosszú völgyben e lovasokkal találkozunk, mintegy száz lépésnyire lehettek a kecskeőrtől.

- Bátya! - szólt az ifjabb - nem csalatkozol-e? valóban ő az?

- Kétségen kívül, uram; - felelt a kérdett - első tekintetre ráismertem; egyébiránt tudom, hogy e tájon tartózkodik.

- Jó, - mond a másik - meglátjuk, mire mehetünk vele.

- Ez más kérdés! - viszonzá az öreg - de megérdemli a kísérletet; megvesszük kecskéit, juhait, s gondolom, az alkú kész.

- Legyen; - szólt az ifjú - elválík, megfelel-e várakozásunknak. Hej bátya! nagy különbség van a kecskék s labanczok közt, bár mindkettőnek elég hegyes a szakálla, s a sónak sem ellensége egyik is.

- Nincs a világnak oly labancza, ki a cziblesi medvéknél vakmerőbb legyen; ezen ember pedig csak úgy elbánik a medvékkel, mintha egy barlangban növekedett volna velők.

Így beszélgetve, a két utas oly közel volt már a kecskeőrhöz, hogy ez beszédüket hallhatá, bár annak értelmét ki nem tudta venni.

Őt azonban a jövő közeledése ki nem zavarta egykedvűségéből. Valóban nem csekély feladat lenne kitalálni, miről gondolkozott ezen ember egész nap hosszában.

Midőn arczát a két kalandor felé fordítá, annak hideg daczos vonásain legkisebb meglepetés sem mutatkozott.

Most már csak néhány lépésnyire voltak egymástól. A két lovas kiszállt nyergéből, s a kantárákat karjaikra öltvén, az ifjú kecskeőr előtt megálltak.

A ficzkó szemmel tartotta vendégeit, s a nélkül, hogy egy lépést tenne előre, várta, mi fog tovább történni.

Az öreg lovas süvegén emelintett s oláh szokás szerint üdvözléssel jó szerencsét és egészséget kívánt, mit az ifjabb is, igen kíváncsi tekintettel jártatván fürkésző szemeit a kecskeőrön, ismételt.

Az egyszerű, természetes jóindulat, mondanók udvariasság, műveltebb tartományokban is alig van oly napirenden, mint honunkban a legsőbb pór nép közt is.

A nyájör komolyan, de jóindulatú arckifejezéssel emelintett süvegén, de nem szólt.

- Jó szerencsét, Vaszil öcsém! - mond még egyszer a vén kalandor.

A kecskeőr újra leemelte süvegét; azután kissé kidülyesztvén szemeit, a jöttékre bámult, nem igen sok kedvet mutatván az ismeretség s társalgás további folytatására.

Az eddigiekből kétségtelen, mikép itt az öreg kalandor volt a szóvivő s az, ki az ifjabb lovassal, előttünk ismeretlen okokból, a legcsikorgóbb téli napok egyikén, e nyaktörő utat teteté, hogy egy cziblesi kecskeőrrel őt megismertesse.

Az öreg, látván, minő nehéz e vadon fiával folytatott párbeszéd megkezdése, kissé összevonta szemöldekét, azután kérdé:

- Mondd meg nekem, Vaszil öcsém, hány éves vagy?

- Hány éves? - mormogta a suhancz, majdnem gúnyosan vigyorogva - ki tudná azt! három éve, hogy bajúszom serked s négy, mióta a hosszú teleken át kecskéimet őrzöm a havason.

- Nem unod-e magadat? - veté most közbe az ifjabb lovas.

- Unni? miért? - volt a felelet - itt is csak estig tart a nap s az éj hajnalig, mint otthon falun.

- Igaz; - nevetett az öreg, ki most a kecskék fölött tartva rövid szemlét; azután folytatá: - Mondd csak, öcsém, mivel töltöd az időt, így egész nap hosszában egyedül, mint a bagoly?

- Az időt!? - kiáltott fel a nyájör bámulva - miért azt eltölteni, *bágye Ursza?* etelik az magától is, még egyszer sem akadt el.

A mint látjuk, a kecskeőr s az agg kalandor ismerték egymást.

Az ifjabb lovas jóízűen elnevette magát a cziblesi remete egyszerű filozófiáján. - Isten engem! - szólt - etelik biz az, s ha nincs mit tenni, gondolkozik az ember fia. Gondolkozol-e aztán valamiről?

- Nem biz én, uram, - felelt Vaszil.

- Ej dehogy nem! hajnaltól éjig csak fordul meg valami eszedben?

Vaszil, az ifjú lovasnak ezen új eszméjére talán mióta él, most gondolkozott először arról, ha gondolkozik-e valamiről? Pár pillanatig bambán s kételkedve tekintett a két lovasra, azután felelt: - Ha megfordul-e valami eszedben? nem fordult biz ott még semmi ki helyéből, minden a maga rendén van.

- Megállj csak, fiú; - szólt most az öreg - valamit - már azt a mit, csak gondolsz mégis?

- *Tyár nyimnyik!* - mond a kecskeőr, s röhögött.

E kitélt semmi nyelven nem lehet valódi erélyében s mondanók, semmiségében visszaadni. A nép, mely e *tyár* szót feltalálta, nagy tökélyre vitte a semmittevést s a nélkülözés minden nemeit; mert e szó a *semmi* eszméjének a legtúlszigazottabb fogalmát, mondanók, eszményesítését képviseli. Jelentő kitételekben gazdag nyelvünkön is alig tudjuk jobban magyarázni, mint így: *pusztán semmit!*

- Már ez nevezetes! - kiáltott fel az ifjabb utas. - Mondd, barátom Vaszil: fel tudnád-e cserélni mostani életnemedet mással? feltéve, hogy ez hasznodra s előnyödre lenne.

- Gondolkozzál kissé, öcsém; - tevé hozzá az öreg, kit *bágye Ursza* néven hallánk nevezni, mi magyarul annyit tesz, mint *medve bátya*. Mert tudva volt e régi lakójáról a Czibles tövének, hogy sajátkezűleg negyven medvét ejtett el s számtalant megsebesített; vadászkalandjai pedig közmondásos hírre emelkedtek.

- Hm, - mond Vaszil - miért nem? Emlékezem: egykor, jól eladván kecskéimet, valami vidéki úrnak sertéseit hajtottam makkra, félévig pedig teheneket őriztem. Aztán ha fű s moha szükülnek Istennek e fehér bundája alatt, tovább megyek.

- Patvar vigye, - mormogta az ifjabb lovas - ez a suhancz ki nem lép közvetlen keretéből. Kecské, juh, tehén, ebből áll az egész világa, túl ezen semmi. - E félíg susogott, félíg gondolt szavak után fönhangon folytatá: Tovább tekints egy araszszal, fiú! Mit lők az sorsodon, jámbor, ha itt hányod-e a havat el, vagy pár hajtásnyival messzibb?

Nem jól értettél: azt szeretném tudni - de vigyázz jól! - ha kecskéidre újra vevő akadna, s valaki - például én - másnemű szolgálattal kínálna meg, mint a minőt ez ideig megkísértettél, el tudnád-e hideg tanyádat hagyni, s barmok helyett, meg tudnád-e emberek közt élni?

Az oláh vigyorgott.

- Ezt így ki nem szedjük sodrából, - jegyzé meg halkán Ursza, ki most a hóba heveredett s őszszakállas állat nyugasztá kezére.

- No hát felelj valamit! - unszolá az ifjabb lovas a nehéz fogalmú mokányt.

- Ki venné meg kecskéimet most? - szölt ez végre duzzadtan.

- Én, - mond az ifjabb.

- Mi, - tevé az öreg hozzá.

Vaszil újra vigyorgott.

- Mit nevezsz mindig? - kérdé a fiatalabb kalandor békétlenül.

- Hi-hi-hi! - röhögött az oláh - még az volna egyszer a nyáj! embereket őrizni, vagy a makkra hajtani! he-he-he! Vagy azt értik kelmetek, hogy valami jó szolgálatot keressek azoknál a gazdag uraknál, kik kastélyokban laknak? Nem; mitsem vágyom én arra; tudom, hogy jól eszik és sokat dőzsöl ott az ember! de aztán meg is döngetik a hátát, s míg észreveszi, kalodába kerül lába, vagy tán nyaka is. Jobb itt, hol én parancsolok még farkas- és medvének is; de azoktól sem ijedek meg, kiknek kedvök van belém bakafántoskodni, vagy velem csúfot üzni. - Ezen utóbbi szavakat az oláh daczos, kihívó tekintettel adá.

- Épen ily legény kell nekünk! - kiáltott fel az ifjú lovas, kinek, a mint látszott, a suhanc nagyon megtetszett, bár szeretett volna jó négy lovat fogni elméje kenetlen kereke elé. Egy szó mint száz! - tört ki végre - szabd árát kecskéidnek, én azokat kifizetem. De jól megértjük egymást: te aztán velünk jössz.

- Hová? - kérdé Vaszil.

- Oda, öcsém, - mond Ursza - hová én is megyek. - Lásd, ismertem én még nagyapádat is, mint ily fiataalt, minő magad vagy, pedig már akkor második nőm volt. Ennyit tudok; bár - Isten bocsássa bűnömöt! - minő volt első nőm, meg nem mondhatnám.^[2] Öreg vagyok, mint e vén hegy. Előtted, Vaszil, még az egész élet terjed; szükségből király is lehetsz.

Vaszil röhögött.

- Ha soká élsz tudniillik; - folytatá az öreg. - Az én életem mától holnapig tart, mégis kilépek a síkra, mint egykor tevé jó uraim, négy Rákóczi alatt. Te azt sem tudod, hogy áll a világ túl a havon, s minő víg élet csoszszan, ha az urak összevesznek, s német magyar egymás szakállába kapnak. Lásd, Vaszil: akkor van ám vásár! minden ház egy bolt, s ajtó, ablak nyitva állnak a szemesnek: hamarabb megtelik aztán - erszény s kulacs pár óra alatt, mint itt, ha évig mekeg és béget ezen ostoba falka körülöd. Gondolj egyet, ficzkó! jer velünk.

- Jó fizetésért, szabad zsákmányért s még sok egyéb jóért, miről nem is álmodol, - egészíté ki az ifjabb toborzó.

- Ohó! - rikkantott Vaszil! - kelmetek rablók! - ezzel kiemelte nehéz baltáját bundája alól, - értem az ily kecskevásárt. - E szavak után sajátosan füttyentett, s komondora oly rögtön nyakába ugrott a havon guggoló Urszának, mikép ezt csak lélekjelenléte óvta meg igen gonosz tréfától. De a vén medvevadász szintoly rögtön aczélujjai közé szorította a lábait négyfelé nyújtó komondor torkát s felkiáltott: - Megbolondultál-e? - azzal az ebet pár ölnyire vetette magától, mely némi hempergés után felvászorogván, megszegyenülve vontá be lompos zászlóját, s a kecskék mögé sompolyodott.

Az ifjú lovas pisztolyt húzott ki övéből, sárkányát megtekintette s jókedvűen szölt: - Haramiák mi? A mint veszszük, Vaszil. Hallottad-e valaha *Caprara*, *Strasoldo* s *Cobbnak* nevét? Tudod-e ki volt Atilla s Mátyás király?

- Nem én, - felelt az oláh, haragos szemeket vetvén Urszára - nem ismertem őket.

- Hát Tökölyi hírét hallottad-e valaha?

- Nem; - szölt haragosan Vaszil - nem járt erre soha.

- Na - folytatá az előbb szölvő - úgy keveset hallottál még; de az mit sem tesz. Lásd, ezek vezérek, fejedelmek, királyok, kik onnan is elvették s veszik, hova nem tettek semmit.

- Úgy ám, - erősíté Ursza. - Hallgass rám, - kezdé újra az ifjabb kalandor. - Mikor aztán így a másébol megtelik a punga,^[3] azt háborúnak nevezik, te fajankó! - A ki kecskét lop, annak neve tolvaj; de a ki házadat felgyújtja, nődet, hugodat elrabolja s földönfutóvá tesz: annak neve vezér, fejedelem néha király.

Vaszil kidülyesztette szemeit s tátott szájjal bámult a beszélőre.

- Hát a szentírásnak hírét hallottad-e valaha? - folytató amaz - s tudod-e, mi az evangéliom?

- Nem én, uram, hírét sem hallottam ökelmeknek.

- Vigyázz hát jól: azok szentséges könyvek és iratok, minőkből a *beszerikában a pápa* olvas;^[4] s melyeket Isten maga küldött az emberekhez, ezekben világosan meg van írva: *Add meg a királynak, mi a királyé s Istennek mi Istené*. Már pedig, Vaszil koma, a királyé, s a vezéréké, kiknek a király parancsol, s az oly ficzkóké, minő én vagyok s e vén czimborám, kik a vezéréknek szolgálnak, minden övék háború idején, mire kezöket teszik. Ebből világosan látható, hogy nem vagyunk haramiák és tolvajok, hanem csak ahhoz nyulunk, mi a szentírás parancsából a mienk. Érted-e már?

- Én? egy kukkot sem, - felelt Vaszil.

- Bízra rám öt, uram! - vágott közbe Ursza igen békétlenül s felkelve ülőhelyéből. - Ha kegyelmed a szentírásból beszél velem, egészen befenekli agyát; mert a minő vakmerő az ily tuskó, szintoly ostoba. - Ezen észrevételt az öreg magyarul tevő; mert alig szükség mondanunk, hogy a társalgás eddig oláhul folyt; azután Vaszil által érthetőn kérdé: - Akarsz-e velünk jöni?

A ficzkó kissé gondolkozott, végre mérgesen felelt: Nem!

- Teringettét! - kurjantott Ursza haragra lobbanva - üssön meg hát a mennykő! E derék hadi embert, kinek minden zsebe tömve arannyal, ide bolondítottam, abban a reményben, hogy benned emberünkre találunk, ki meg nem ijed árnyékától, s rá tudja adni fejét valamire, ha hasznát sejti; de te gyávább s ostobább vagy a komondornál.

- Jól van, - mond Vaszil mérgesen - üsse meg hát kelmeteket is a mennykő!

Ursza magába fojtotta mérgét s mintegy új eszmétől megkapatva érthetetlenül mormogta: - Várj oktondi, ott végzem, hol kezdeni kellett volna. - Ezzel kulacsot vett elő, mely keskeny szíjjon válláról csüggött, s oda nyujtván azt Vaszilnak, békítőleg szólt: - Minden nemzetségedet ismertem, öcsém Vaszil. Nem egyszer tartott jól apád s nagyapád juhhússal, s üde ordával, haraggal ne váljunk el egymástól: itt izleld ezt! ilyet szépapád sem ivott.

A kecskeór vad szíve csudásan megszelidült, mihelyt a kulacsot megpillantotta; az öreg kinálására kikapta azt annak kezéből, nagyot ivott, azután vigyorogva kérdé: - Nem tréfálnak kelmetek? igazán megveszik kecskéimet?

Ursza, mielőtt felelné, lovához ment, s leemelvén a nyeregkápán függő tarisznyát, abból kalácsot és sódort vett ki, s mindkettőből jókora darabot nyujtott az oláhnak, ki azokat nagy készséggel fogadta el, s széles tüsszőjéből rossz bicskát vevén ki, a hóba ült, s a lehető legnagyobb kényelemmel fogott a lakomához.

Az egyszerű vadon fiát alig lehetende hatásabb szerrel megkísérteni, mint a minő okfökökkel öt az eszélyes vén kalandor ellátta.

- Vaszil, - szólalt meg most az ifjú lovas, ki darabig összevont szemöldökkel, de fölingerlett kíváncsisággal volt a párbeszéd néma tanúja, - nézd ezen erszényt, - ezzel bőrzacskót mutatott elő - markodba ürítem, ha nyájadat idehagyod s velünk jössz.

A suhancz sovárgón pislogott a pénzre; darabig érthetlen szavakat mormogott; végre felkiáltott: - Isten neki! a nyáját lehajtom anyámhoz a faluba; ott van öcsém Lup,^[5] ki rég vágyik nyáját kapni keze közé. Ha kelmetek foglalónak adják, a mit nyájamért ígértek: eladom lelkemet pár hónapra kísérletül.

- Jó, - mond az ifjú lovas, kinek mindeddig nem hallók nevét - attól sem irtózom: olyan nálunk a pénz, mint nyárban a legelő; mi erdőn, réten ingyen jutunk hozzá.

Vaszil egy tekintetet vetett végig nyáján; közel hozzá óriási hófehér kecskebak állt, nem csekély hajlamot mutatván, homloka domborával megismertetni a jövevények térdeit s e legkiválóbb egyéniségét a falkának nyájasan czirógatta; úgy tetszett, mintha megbánás késlelné elhatározását; de e költőisége kedélyének hamar elmúlt; nagyot kurjantott, mintha az agg Czibles szunnyadó visszhangját akarná mámoros szendergéseiből felkölteni.

Néhány perc mulva a kis nyáj hosszú sorra kigomolyodva haladott a keskeny torkolat nyílása felé, míg Vaszil a lovasok mellett sietett bunkós botjára vetett bőrtarisznyájával.

<http://mek.oszk.hu>

RÁKÓCZI JULIANNÁHOZ

Krumlov, 1690. június 6.

Munkács feladása után a császáriak Zrínyi Ilonát két gyermekével együtt Bécsbe vitték. A császár a magyargyűlölő Kollonich bíborosra bízta Ferenc neveltetését, aki a fiút anyjától elszakította és 1688. április 3-án a délcehországi Jindřichův Hradecbe, német nevén Neuhausba, a jezsuita kollégiumba küldte. Rákóczi nehezen illeszkedett be az idegen környezetbe. A jezsuiták mindent megtettek, hogy elfelejtse nyelvét, hazáját, családjának múltját. Az idegen környezet hatására magyar nyelvérzéke megromlott, amint azt az alábbi tréfáshangú levél bizonyítja. A levelet a csehországi Krumlovból írta; az ottani jezsuita rendházban töltötte nyári szünidejének egy részét.

Atyafiúi szeretettel való szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Csudálkozom és csudálkozásomat elhagyni nem tudom, micsoda az oka, hogy Kegyelmed két rendbeli leveleimre választ nem ad. Talán haragud nekem Kegyelmed, hogy Commerci^[2] uramat hattam Kegyelmed által köszöntni? De kérem, megírja, micsoda az oka? Ha Kegyelmednek az mennyegzőre való nyakravalóra gyöngyökre szüksége vagy, kérem, megírja, mert ez napokban sok gyöngyöket itten osztogattam. Kegyelmednek, si [ha] szükségesek lesznek, el fogok küldeni. De kérem, ne haragudjon és ha ezután fog haragudni, kérni fogok Commerci uramat, hogy Kegyelmedet kérje, ne haragudjon Kegyelmed! Az leányasszonyokat köszöntöm becsülettel Commerci sógorammal együtt. Ha Kegyelmed fog nekem ez hónapban írni, az Ujház^[3] helyében írja Crumlovii [Krumlovba]. Ezekután maradok szeretettel

Crumlovii, 6 Junii 1690. [Krumlovban, 1690. június 6-án.]

szolgáló öccse
Franciscus Rákóczi

mek.oszk.hu

Sajó Sándor: Bezerédiné

" ... Bezerédj Imre egyike Rákóczi legvitézebb hadvezére- inek, s mint legendaszerű hős nemcsak párviadalairól híres, de eredményes portyázásairól is. A labanczok rettegték s fürge lovasai Ausztriát is megjárták. Egyes történetírók szerint ifjú feleségének labancz fogságba jutása s a trencsényi csatavesztés törték volna meg lelki erejét s a császári fővezérrel: Pálffy Jánossal alkudozni kezdett átállása tárgyában, de alvezére Horváth István elárulta a tervet. Esterházy Antal parancsára 1708 szeptember 5-ikén Kőszegen elfogták, Sárospatakra vitték, a hol aztán 1708 december 18-ikán, bár neki Rákóczi mindenáron kegyelmet akart adni, Bercsényi Miklós és Esterházy Antal egyenes kívánságára, sógorával, Bottka Ádámmal együtt, lefejezték ... "

Sajó Sándor: Bezerédiné

Beborult Trencsénél a kuruc hadaknak,
Császár katonái táncolnak, vigadnak,
Cifra urak, hölgyek fürdenek a fénybe',
Köztük Bezerédi fogoly felesége.

Jaj de fényes börtön, jaj de szép kalitka!
De ilyen gyönyörű rabmadár is ritka!
Fény a mosolygása, aranyos a kedve,
Férfi vággal nézi, asszony irigykedve.

Pálffy generális vígan lép elébe:
„Egy ilyen kurucért száz labanc cserébe!
Szép asszony, nem vagy rab, röplhatsz szabadon,
De ha visszaszállnál, nem bánád, fogadom.

Ki most is kuruc még, bizony mondom, dőre;
Magának, honának mi haszna belőle?
Mondd otthon uradnak: szebb az élet nálunk,
Aztán, no hisz értesz - kettőtöket várunk!"

Kél a vágy, növekszik, a bűnös, az álnok:
Szövöget az asszony fényes, titkos álmot;
Némán jár-keletthon, borongó a kedve:
Hiszen ha lehetne!... s miért ne lehetne?

Kuruc Bezerédi híres brigadéros,
A karja, a szíve egyképpen acélos;
Acélkar: labancok pokolra küldője,
Földi mennyországnak általölelője.

Súgó-búgó gerle a titkát kitárja,
Mennybéli édesség a beszéde árja,
Csalfa igézettel kárhozatba szédít,
Úgy hálózza lassan kuruc Bezerédit.

Bezerédi Imre szótlan is, halvány is...
„Várja a levelet Pálffy generális.”
S a magyar szabadság? „Ej, az már elveszett!”
Árulás! „Úr leszel!” Nem leszek, nem leszek!

Csillanó asszonykönny: szemrehányó bánat;
Keserű panaszszó hangosan kiárad:
„Labancok húsával eteted a kardod,
Magad javánál a – másét többre tartod.

A haza, becsület? – hát az én szerelmem?
Kincset raknak elém, s én föl ne emeljem?
Ott van a becsület, ott megbecsülnének!
Mért is hívnak engem Bezerédinének!”

Bezerédi Imre szótlan is, halvány is:
Várja a levelet Pálffy generális...
Mély sóhajtól lebben a levél papírja:
Írja-e? Nem írja!... Hajh, mégis megírja...

Őrtüzek kigyúlnak. Szó hallik, suttogó;
Szeptemberi égbolt csillagos, ragyogó;
Paripák dobognak, kürt harsan, riadó:
Bezerédi Imre áruló, áruló!

Szeptemberi égbolt, gyászos a felhője,
Gyászosabb a rabnak búcsút venni tőle;
Mire majd a csillag harmadszor ragyogna,
A legszebb kurucfej legördül a porba.

Bezerédi Imre halálos börtönbe';
Hervadó rózsája siratja megtörve;
Két szeme jéggyöngyét záporoként hullatja,
Most ötlük szívébe bűne, gyalázatja.

Hosszú haja éjét megy aztán s kibontja,
Kegyelemért úgy esd térdére omolva;
Nem csalfa szerelem csillan már szemében:
Vergődő búbanat, könnyhullató szégyen.

Rákóczi az asszonyt szánakozva nézi,
De elfordul aztán s erős lesz, úgy érzi;
Bűnbánó zokogás a szívébe rezdül,
Bús keserűségén mégse hat keresztül.

„Kuruc Bezerédit – ő tudja – szerettem;
A dicsőség útján – én azon vezettem:
Harcolni hazáért, halni szabadságért!...
– Ki más útra tévedt, feleljen magáért!

Álljon az ítélet, s kiket illet, lássák:
A haza kárára nincsen itt barátság;
Semhogy szent ügyünket – inkább őt sirassák,
Egy éljen örökké: a magyar szabadság!”

Kegyetlen, fájó szó – óh de oly fenséges!
Szegény bűnös asszony tudj' isten, mit érez...
Kitámolyog törten, föltekint az égre,
Vigaszt az sem adhat gyászos keservére.

Nehéz bú minden perc, mégis elszáll gyorsan;
Hajnalba' dob perdül, síró kürtszó harsan;
Döbbenettel értik halálos beszédit:
Viszik már veszteni labanc Bezerédit!

Áruló kurucfej szomorún lehajlik,
Az asszony szívébe öló kín nyilallik,
őrületes búban megdermed, elájul,
S már csak félig hallja, mintha másvilágrul:

Megveri az Isten nem egyszer, de százszor,
 Aki hűtlen szívvel idegenbe pártol;
 Ki hazáját bántja, eléri az átok,
 De ki él-hal érte, mindörökké áldott!

(1900)

<http://s79.freeblog.hu>

A vármegye címere

32. Liptó vármegye

A vármegye 1680-ban kapta címerét I. Lipóttól (1657-1705), amelyet 1837-ben V. Ferdinánd (1835-1848) megerősített és magyarnyelvű körirattal látott el. A nyíllal sebzett sas az Illésházy grófok címeréből származik, akik a vármegye örökös főispánjai voltak. A szlávok közé magyarok és szászok települtek be, akik itt királyi adományokban részesültek. A szászok honosították meg a hányászatot. A huszita háborúk alatt sokat szenvedett a nép, de a török hódítás nem érintette. A vidéket előbb Corvin János, majd Szapolyai János uralta. Thökölynek és II. Rákóczi Ferencnek a vármegye erős támasza volt, a szabadságharc folyamán. A csücskös talpú pajzs mezejében a talajon jobbról egy farkas két mellső lábát felemelve, balról egy sas felemelt szárnyakkal, jobb karmaival, egymással szembe fordulva tartanak egy levélkoronát. A korona alatt kiterjesztett szárnyú sas áll, melynek mellét egy nyílvesző ütötte át. A koronából egy fenyőfa emelkedik ki. A pajzsra egy sisakot helyeztek, amelyet sisakkorona díszít, amin a nyílveszővel átütött sas megismétlődik.

A címer tölgyfából készült.

Területe Liptószentmiklós székhellyel, 2246 km²- volt.

A trianoni békediktátum(1920.Jún.4.) A vármegyét Csehszlovákiának ítélte. 1990 -óta a Szlovák Köztársaság része.

A Rákóczi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

<http://rakoczihirlevel.freewb.hu/>

Terjeszti a Kárpáti Harsona

<http://www.karpatiharsona.info>